

Poul Erik Mouritzen

Græsrodsbevægelsen - en ny aktør i det politiske system

1. Indledning

Det er overdrevet at hævde, at det politiske system i Danmark befinder sig i krise, hvis man med krise forstår en tilstand på kanten af sammenbrud og opløsning. Derimod kan man tale om, at der i de senere år er dukket en række krisesyntomer op i det politiske system.

Et af symptomerne er omvæltningen på det parlamentariske plan. Igennem mange år udgjorde de fire "gamle" partier en stabil basis for flertalskombinationer i Folketinget. 1973-valget satte et foreløbigt punktum for denne tilstand. Siden "krisevalget" har de parlamentariske forhold været alt andet end overskuelige.

På trods af de store omvæltninger i partisystemet er det hele dog foregået inden for rammerne af det repræsentative demokrati. De gængse parlamentariske spilleregler fungerer uændret, og der vedtages stadig love i Folketinget.

Sideløbende med disse iøjnefaldende forandringer har den opmærksomme iagttager imidlertid kunnet fornemme nogle ændringer i "bunden" af det politiske system. Der tænkes her på forandringer i de former, hvorunder der stilles krav til systemet.¹ I Danmark kan der peges på en mængde strukturer, der varetager en kravsartikulerende funktion, men i dette århundrede har to skilt sig ud som alt-dominerende: de politiske partier og interesseorganisationerne.

Ser vi først på de politiske partier - og her tænkes på vælgerpartierne - er disses medlemstal gennem det sidste årti gået markant tilbage. En opgørelse foretaget i 1976 viser, at mens hver femte vælger i 1966 var medlem af et politisk parti, gjaldt dette kun

1) Hermed er allerede antydnet den synsvinkel, hvorunder græsrodsbevægelserne vil blive set, nemlig som inputleverandør til det politiske system (se Salisbury, 1975, pp. 177ff.). Denne synsvinkel findes hensigtsmæssig her, hvor hovedformålet er at diskutere græsrodsbevægelsens relationer til systemet.

Poul Erik Mouritzen

Græsrodsbevægelsen - en ny aktør i det politiske system

1. Indledning

Det er overdrevet at hævde, at det politiske system i Danmark befinder sig i krise, hvis man med krise forstår en tilstand på kanten af sammenbrud og opløsning. Derimod kan man tale om, at der i de senere år er dukket en række krisesyntomer op i det politiske system.

Et af symptomerne er omvæltningen på det parlamentariske plan. Igennem mange år udgjorde de fire "gamle" partier en stabil basis for flertalskombinationer i Folketinget. 1973-valget satte et foreløbigt punktum for denne tilstand. Siden "krisevalget" har de parlamentariske forhold været alt andet end overskuelige.

På trods af de store omvæltninger i partisystemet er det hele dog foregået inden for rammerne af det repræsentative demokrati. De gængse parlamentariske spilleregler fungerer uændret, og der vedtages stadig love i Folketinget.

Sideløbende med disse iøjnefaldende forandringer har den opmærksomme iagttager imidlertid kunnet fornemme nogle ændringer i "bunden" af det politiske system. Der tænkes her på forandringer i de former, hvorunder der stilles krav til systemet.¹ I Danmark kan der peges på en mængde strukturer, der varetager en kravsartikulerende funktion, men i dette århundrede har to skilt sig ud som alt-dominerende: de politiske partier og interesseorganisationerne.

Ser vi først på de politiske partier - og her tænkes på vælgerpartierne - er disses medlemstal gennem det sidste årti gået markant tilbage. En opgørelse foretaget i 1976 viser, at mens hver femte vælger i 1966 var medlem af et politisk parti, gjaldt dette kun

1) Hermed er allerede antydnet den synsvinkel, hvorunder græsrodsbevægelserne vil blive set, nemlig som inputleverandør til det politiske system (se Salisbury, 1975, pp. 177ff.). Denne synsvinkel findes hensigtsmæssig her, hvor hovedformålet er at diskutere græsrodsbevægelsens relationer til systemet.

hver tiende vælger i 1976 og dette på trods af opkomsten af en række nye partier.²

Også partiernes ungdomsorganisationer er blevet ramt af denne tendens. Medlemstallet i de 9 eksisterende ungdomsorganisationer ligger p.t. omkring 42.000, hvoraf de fem store, DKU, DSU, KU, RU og VU tegner sig for de 37.000. Der er tale om et markant fald i forhold til tidligere, hvad der måske bedst anskueliggøres af det faktum, at de ni organisationer i dag har færre medlemmer, end Venstres Ungdom alene havde i begyndelsen af 30'erne.³

Vender vi os mod interesseorganisationerne, er de typiske træk dels en voldsom stigning i antallet af disse (Buksti og Nørby Johansen, 1977a), dels en stigende sammensmeltning mellem interesseorganisation og statsapparat i politiske beslutningsstrukturer.⁴ (Jarlov m.fl., 1978).

Internt har de store interesseorganisationer udviklet en bureaukratiseret og centraliseret struktur som følge af integreringen i beslutningsapparatet.⁵ Organisationerne har bundet sig til et forpligtende samarbejde med myndighederne, hvorved der let kan være sket en målforskydning: det bliver et selvstændigt formål at bevare adgangen til beslutningscentrene, og mens der stadig kan optræde konflikter hvad angår de konkrete beslutninger, sættes der ikke spørgsmålstegn ved "the rules of the game".

Den klassiske pressure group-teori, der lagde vægten på en skarp adskillelse mellem interesseorganisation og statsmagt, kommer til kort, når det gælder beskrivelsen af de nævnte forhold. I nyere teori tales der i stedet om korporatistiske træk ved beslutnings-

2) Opgørelsen er foretaget af Kristeligt Dagblad (28. september 1976). Kjerkegård (1976) finder på grundlag af en interviewundersøgelse, at 9 pct. af vælgerbefolkningen var organiseret i et politisk parti i 1975. I øvrigt er udviklingen i de tre største partiers medlemstal omtalt i Peter Gundelachs artikel i nærværende nummer af Politica.

3) Se Jyllands Posten, den 5. november 1978.

4) Udviklingen i partiernes og interesseorganisationernes rolle er ikke specifik for Danmark. Karl Dietrich Bracher (er citeret efter Heisler og Kvavik, 1974, p. 43) fastslår således: "Beyond all national differences (in Europe), two main tendencies are discernible: the growing importance of pressure groups, tending even to a Verbände-Staat (Corporate state): at the same time, the decline of ideological parties."

5) Buksti og Nørby Johansen, 1977.

systemet, i den grad der optræder sammensmeltning mellem organisation og statsorganer.⁶

Vi har beskrevet to kanaler, hvorigennem kravene tilflyder det politiske system: partierne og interesseorganisationerne. Stein Rokkan har benyttet betegnelsen "a two tier system" om et system, hvor interesserepræsentationen sker dels gennem "the electoral-parliamentary channel of influence", og dels gennem the "corporate-organisational channel". Et sådant system kan imidlertid indebære en fare:

The great danger of these complex systems of interdependent decision-making is that representatives get tied into charmed circles of negotiators and administrators and become immune to communication from their rank and file (Rokkan, 1966).

Hermed har vi nærmet os det, der var den egentlige genstand for diskussionen, græsrodsorganisationen, som betragtes som en ny form for kollektiv politisk adfærd, hvis rolle i systemkonfigurationen er en parallel til partiernes og interesseorganisationernes: artikulation af krav.

Det skal ikke i nærværende sammenhæng diskuteres, hvorvidt der faktisk er sket en udvikling i omfanget af græsrodsaktivitet. Et impressionistisk blik på det seneste årtis politiske udvikling i Danmark giver belæg for at hævde det (se Mouritzen m.fl., 1978), og i det efterfølgende antages, det, at "grasrota har slået krøll på seg" i et omfang, vi ikke har set tidligere.

2. Græsrodsbevægelsen. En idealtipe

Fænomenet græsrodsbevægelse/-aktion er endny så nyt, at studiet heraf kun er i sin vorden, og specielt når det gælder danske forhold, er vor viden om fænomenet særdeles sporadisk. Hvilken strategi vil det i denne sammenhæng være hensigtsmæssigt at vælge for en videnskabelig beskæftigelse med emnet?

Nedenfor vil blive konstrueret en idealtipe af en græsrodsbevægelse. Idealtypen er skabt på grundlag af et vist kendskab til nogle konkrete organisationer (Mouritzen m.fl., 1978) samt på en gennemgang af udvalgt litteratur. Modellen bygger ikke på en gennem-

6) For en diskussion af korporatisme-teorier, se Heisler og Kvavik (1974), Dahlerup m.fl. (1975) og Buksti og Nørby Johansen (1977).

snitsbetragtning, men er et forsøg på at rendyrke nogle - formodede - væsentlige træk ved det, der ovenfor er kaldt græsrodsorganisationer. I den sammenhæng er der skelet til de traditionelle interesseorganisationer og de politiske partier.

Den abstrakte konstruktion som modellen repræsenterer behøver ikke nødvendigvis at have et empirisk modsvar; der er - med Webers ord - tale om en

one-sided accentuation of one or more points of view and by the synthesis of a great many diffuse, discrete, more or less present and occasionally absent concrete individual phenomena, which are arranged according to those one-sided emphasized view-points into a unified analytical construct.⁷

En idealtypisk indfaldsvinkel tjener flere formål.

Dels kan den ideale græsrodsorganisation tjene som en standard, udfra hvilken det vil være muligt, at beskrive konkrete forekomster. Dette formål kunne imidlertid lige så vel realiseres ved at operere med typologier, hvad der - i denne sammenhæng - kunne have givet et betydelig mere nuanceret billede af de faktiske forhold. En sådan fremgangsmåde har for eksempel Gundelach (1978) benyttet sig af. Han finder det formålstjenligt at opdele "lokale, politiske organisationer, hvis mål det er at påvirke forhold, der ikke er knyttet til produktionen, og hvis væsentligste ressource er medlemmernes aktivitet" i henholdsvis borgergrupper og sociale bevægelser. Sondringen går på formål: borgergruppens formål er først og fremmest at påvirke de politiske beslutningstagere, mens sociale bevægelser i højere grad opererer med ideologisk påvirkning af borgerne (se også Gundelach, 1977). Andre kriterier kunne være ressourcer og/eller belønningssystem (for eksempel Buksti og Nørby Johansen, 1977), interessens indhold (hvor den traditionelle sondring går på cause og promotional groups, se for eksempel Salisbury, 1975) eller organisatorisk struktur.

Når idealtypen er valgt, skyldes det imidlertid dennes hypotese-genererende potentiel: den indre logiske konsistens - som forhåbentlig vil blive påvist nedenfor - muliggør ræsonnementer inden for modellens rammer, der munder ud i hypoteser vedrørende relationen mellem græsrodsorganisation og omverden.

7) Her citeret efter Heisler og Kvavik, 1974, p. 33. Se endvidere Rasmussen, 1968, samt Rudner, 1966.

Inden for modellens rammer kan kollektiv adfærd med sigte på påvirkning af værdifordelingen i samfundet tage følgende form:

	GRÆSRODSORGANISATIONEN
MÅLSÆTNING	enkel og orienteret mod en sag eller et afgrænset sagsområde
STRATEGI	påvirkning af de politiske beslutningstagere direkte og indirekte gennem påvirkning af den offentlige opinion
RESSOURCER	medlemmernes aktiviteter
ORGANISATORISK STRUKTUR	løs, svagt formaliseret, kollektiv ledelse - decentraliseret, ikke formelt medlemskab
BELØNNINGSSYSTEM	baseret på ekspressive og sociale belønninger

Det bør understreges, at det er kombinationen af egenskaber, der er interessant. For eksempel har der i Danmark altid eksisteret organisationer med enkle og sagsorienterede målsætninger (idébaserede interesseorganisationer, jvf. Rasmussen, 1968), men den organisatoriske struktur har som regel været formaliseret med en klar opdeling mellem ledelse og medlemmer, ligesom de vigtigste ressourcer har været medlemskontingenter snarere end medlemsaktiviteter.

Der kan findes eksempler på partier eller interesseorganisationer, der minder om den typiske græsrodsorganisation. Men de er få, og det gælder i hvert fald ikke de politisk mest magtfulde.

Tværtimod adskiller de betydningsfulde politiske partier og interesseorganisationer sig på alle punkter fra græsrodsorganisationerne:

- de har forholdsvis brede målsætninger med et deraf følgende engagement på alle eller flere politiske sagsområder;
- den primære strategi går ud på at vinde eller bevare formelle magtpositioner (partierne) eller pleje tætte kontakter med de politiske myndigheder (interesseorganisationerne);
- den vigtigste ressource er besiddelsen af eller adgang til magtpositioner;
- den organisatoriske struktur er stærkt formaliseret/bureaukratiseret med en klar adskillelse mellem valgt ledelse og medlem-

mer og et udbygget organisationsapparat med fuldtidsansat personale;

- medlemmernes motivation for at tilslutte sig er, i det mindste for interesseorganisationernes vedkommende, forventningen om materielle fordele.

3. Græsrodsorganisationens interne forhold

En omfattende diskussion af græsrodsorganisationens interne forhold skal ikke foretages her.⁸ Vi nøjes med at berøre visse udvalgte aspekter og starter med belønningssystemet, idet det betones, at diskussionen bevæger sig inden for modellens rammer og således ikke tager sigte på konkrete organisationer.

Problemstillingen er, hvad det er, der får individer til at tilslutte sig organisationen og forblive som medlemmer, med andre ord: hvad er det for faktorer, der holder sammen på organisationer henholdsvis fører til fraktionisering.

Denne problemstilling er naturligvis relevant i enhver analyse af politiske organisationer, men der er ekstra grund til at tage den op i forbindelse med græsrodsorganisationen. Bliver medlemmerne nemlig passive her, mister organisationen sin vigtigste ressource: medlemsaktiviteten.

Sagen er naturligvis relevant: man tilslutter sig, fordi man sympatiserer med sagen. Netop med hensyn til målsætningens bredde adskiller græsrodsbevægelsen sig fra de politiske partier. Sidstnævnte dækker ideelt set alle samfundslivets sider, mens græsrodsorganisationens målsætning er knyttet til en bestemt sag. Nu er det imidlertid således, at langt de fleste individer orienterer sig i forhold til det partipolitiske system, enten som partimedlemmer, som identificerende sig med et bestemt parti eller som afgivende deres stemmer på en bestemt måde.⁹

Skal entusiasmen og loyaliteten mod bevægelsen - og dermed medlemsaktiviteten - maksimeres og fastholdes, må den tværpolitiske bredde bevares, hvad der gør det vanskeligt at tage nye sager op.

8) I stedet henvises til Gundelach (1978), kapitel IV.

9) Se Bjørklund (1977), der netop diskuterer ad hoc bevægelseres forhold til de politiske partier.

Med andre ord er ressourcernes størrelse en funktion af den - i sagsmæssig henseende - politiske spændvidde.

I ovenstående ses medlemmernes tilslutning og aktivitet som værende af instrumentel karakter: formålet er at realisere en sag. Marvin Olson har beskæftiget sig med de faktorer, der får individer til at forblive medlemmer af en organisation, og finder, at det sjældent vil være rationelt at forblive medlem, selv om man sympatiserer stærkt med organisationens mål. Argumentationen bygger på en sondring mellem "collective benefits" og "selective benefits", hvor førstnævnte omfatter den nytte, der vil tilflyde individet uafhængigt af dets medlemskab, mens sidstnævnte alene vil kunne erhverves i tilfælde af medlemskab. Ved en rationel afvejning af omkostningerne ved medlemskabet mod nytten vil individet - hvor der er tale om "collective benefits" - finde det formålstjenligt at opgive videre tilknytning til organisationen (Olson, 1965).

Olsons resultat forudsætter naturligvis rationel adfærd og kunne måske alene af den grund tages mindre højtideligt.¹⁰ Det får imidlertid en til at kigge efter andre integrationsmekanismer.

Salisbury (1969) tager udgangspunkt i Olsons tankegang: at medlemmerne må modtage tilstrækkelige benefits for at forblive i organisationen. Han sonderer mellem tre typer af benefits: de materielle, som er synlige varer og tjenesteydelser, de solidariske (solidary), som omfatter "such rewards as socializing, congeniality, the sense of group membership and identification, the status resulting from membership, fun and conviviality, and so on." Endelig indføres som en tredje type expressive benefits, hvor selve det at give udtryk for interesser eller værdier vurderes positivt.¹¹

Det vil erindres, at idealtypen af en græsrodsorganisation bygger på ekspressive og solidariske belønninger. Salisbury hævder, at ekspressive grupper er relativt lette at organisere, men samti-

10) Et væsentligt kritikpunkt er, at Olson ser på et "going system" og helt udelader spørgsmålet om organisationsdannelsen (Salisbury, 1969; Gundelach, 1978).

11) Væsentlig for forståelsen af Salisbury er endvidere en sondring mellem ledelse (entrepreneur og organizer) og det menige medlem (customer/member). Denne sondring vil dog ikke blive uddybet her.

dig er de yderst følsomme over for ændringer i omgivelserne, fordi ekspressive værdier, når alt kommer til alt, ikke er en væsentlig adfærdsmotiverende faktor. Man vil derfor sjældent se organisationer, der entydigt lægger vægten på ekspressive belønninger. For at forøge organisationens stabilitet vil det være nødvendigt at introducere - som oftest - solidariske benefits "for example through the use of direct action protests".

Når den ideale græsrodsorganisation baserer sig på ekspressive og solidariske belønninger skyldes det til dels det logiske: at organisationen som følge af de andre kendetegn (og her først og fremmest ressourcerne) simpelthen ikke råder over materielle goder. Græsrodsorganisationen passer imidlertid - på dette punkt - ind i de udviklingstendenser, der tilsyneladende gør sig gældende i Vesteuropa. Heisler og Kvavik sonderer således mellem to typer af participation:¹²

1. participation is principally instrumental - i.e. directed toward obtaining specific outputs from the decision-making subsystem through the articulation and conveying of specific demands and/or through the manipulation of specific supports.
2. participation that is more affective and/or existential than it is instrumental - i.e. people participate in order to express themselves and perhaps indirectly influence the authorities ...

og mener at kunne fastslå, at den første type er mindsket i betydning i de sidste årtier, mens type 2 har været på fremmarch. I sidstnævnte henseende støtter de sig blandt andet til Inglehart, der på grundlag af et interviewstudium konkluderer:¹³

I de sidste ti-år har der øjensynligt fundet en forandring sted i værdier generationerne imellem, hvor materielle værdier er trængt tilbage af post-materielle værdier. Denne proces omfatter et gradvist skift fra overvejende at lægge vægt på økonomisk og fysisk sikkerhed i retning af større vægt på samhørighed og gensidig respekt og på intellektuel og æstetisk tilfredsstillelse. ... Den grundlæggende idé er i en nøddeskal, at mennesker har en række forskellige behov, og at de ofrer mest opmærksomhed på

12) Faktisk er der tale om tre typer: participation that leads to adjustments ... in the roles and/or role incumbencies constituting the decision-making subsystem (Heisler og Kvavik, 1974, p. 39).

13) Jvf. også Gundelachs omtale af de "Socialpsykologiske teorier" i nærværende nummer af Politica.

ting, som de føler knaphed på. Den generation, som er født efter 2. verdenskrig, og som er opvokset i en periode af hidtil uset velstand, er tilbøjelig til at lægge stor vægt på ikke-materielle mål. Deres forældre og bedsteforældre, som har oplevet uroligheder og sult under deres opvækst, vil sandsynligvis blive ved med at lægge vægt på den økonomiske og fysiske sikkerhed. (Inglehart, 1977).

For så vidt som organisationen betjener sig af solidariske og ekspressive belønninger, følger det, at strukturen må være tilsvarende decentraliseret, ligesom der kan forventes en svag formaliseringsgrad. Eller: stærkt formaliserede organisationer, hvor beslutningerne flyder oppefra og ned vil sandsynligvis have svært ved at basere sig på et sådant belønningssystem. Vor ideale græsrodsorganisation svarer i den henseende til Kings maoistiske organisationsmodel (King, 1977), som kan karakteriseres stikordsvis således (fra Gundelach, 1978): anti-hierarki, anti-funktionel specialisering, anti-ekspertstyre, anti-administrativ professionalisme og anti-administrativ institutionalisering.

4. Græsrodsorganisationens forhold til forvaltningen

Sædvanligvis befinder græsrodsorganisationen sig i en kompleks omverden: Beslutninger træffes under en høj grad af usikkerhed, og der er i mange tilfælde tale om, at de autoritative beslutninger, som skal træffes på det pågældende sagområde, indebærer markante value-trade offs. Der er altså tale om områder, hvor stærke interessemodsatninger gør sig gældende.¹⁴

Overlevelse i turbulente omgivelser forudsætter en stadig tilpasning. Hovedsynspunktet, som skal gøres gældende nedenfor, er det, at græsrodsorganisationens interne karakteristika sætter visse snævre grænser for dens responsmuligheder.

Et "klassisk" svar på komplekse omgivelser er bureaukratisering og professionalisering (Steinbruner, 1974) og/eller målforskydning. Det skulle være fremgået af det foregående, at vor idealtipe vanskeligt kan benytte sig af disse muligheder, hvis fraktionisering skal undgås.

14) Der er med andre ord tale om en O-sums situation, hvor nogle parter nødvendigvis må blive "winners", andre "losers". (Nie & Verba, 1975, p. 8; Heisler & Kvavik, 1974, p. 46).

Her skal alene diskuteres græsrodsorganisationens muligheder for at indgå i et netværkssamarbejde med forvaltningen.¹⁵ Samspillet mellem organisation og forvaltning kan tage forskellige former, dække flere eller færre sagområder og forekomme med større eller mindre frekvens.¹⁶ I det efterfølgende tænkes der med samspil og netværkssamarbejde på relationsformer af forskellig intensitet gående fra høring over forhandling til egentlig kooptation (dvs. repræsentation i udvalg, råd og nævn).

Set fra forvaltningens synspunkt tjener et samarbejde med interesseorganisationerne flere formål. Grønnegård (1978) understreger især den politiske funktion. Den tidlige kontakt med organisationerne er af betydning for et godt og udramatisk forhold til disse, ligesom den sikrer centraladministrationen mod angreb for at gennemføre foranstaltninger hen over hovedet på de berørte grupper, altså en legitimeringsfunktion. Endelig spiller kontakterne en rolle for forvaltningens muligheder for at få adgang til information.

Disse resultater kan ikke umiddelbart overføres til det lokale plan. Gundelach (1978) omtaler dog i sin gennemgang af et par tyske lokalsamfundsstudier såvel legitimerings- som informationsfunktionen. De samme studier antyder endvidere, at en betingelse for, at forvaltningen vil anerkende borgergrupper, er, at disse skal være repræsentative og besidde en relativt centraliseret struktur.

Repræsentation er tilsyneladende også en betingelse for anerkendelse i den danske centraladministration. Grønnegård finder imidlertid yderligere, at en årsag til manglende anerkendelse af en organisation er,

at den stiller krav, som betragtes som værende ude af pagt med ministeriets politik, og som vurderes som urealistiske i den forstand, at de ... betragtes som uigennemførlige, når hensyn tages til ministerens og regeringens linie, samarbejdsforholdene i folketinget samt den linie, som er lagt i samarbejdet med de anerkendte interesseorganisationer. (Grønnegård, 1978, p. 20).

15) Andre elementer i omgivelserne kunne være taget op: forholdet til vælgerpartierne (Bjørklund, 1977) eller relationerne til parlamentspartierne. Ligeledes ville handlingsparametrene i forbindelse med folkeafstemninger være af interesse, i hvilken forbindelse Martens (1976) giver nogle interessante eksempler på de organisations-interne forholds betydning for Folkebevægelsen mod EF's responsmuligheder op til folkeafstemningen i 1972 (se også Information, den 23.8.1978: Hvordan ville OOA reagere hvis man fik tilbudt en plads i Energirådet?).

16) Salisbury, 1975; Beck Jørgensen, 1977; Buksti og Nørby Johansen, 1978.

Nordmanden Thomas Mathiesen har i en beskrivelse af KROM, det norske sidestykke til KRIM, beskæftiget sig med denne dimension (citeret fra Gundelach, 1978):

For at være et "alternativ" eller noget at "sætte i stedet for" det gamle, må et forslag til en nyordning opfylde samme formål som den ordning, man ønsker at komme væk fra - og helst på en bedre måde. Dersom den foreslåede nyordning ikke opfylder samme formål, bliver den afvist som et ikke reelt "alternativ" ... På denne måde bliver det lettere at forstå det krav om "alternativer", som ofte rejses af repræsentanter for de bestående ordninger, når disse kritiseres. Ved at kræve "alternativer", før en ændring i bestående forhold iværksættes, sikrer man sig, at rammen for debatten bliver spørgsmål om opnåelsen af det formål, som den bestående ordning har. På denne måde bliver kravet om "alternativer" konserverende.

Ser vi på forvaltningens baggrund for at inddrage organisationerne i lyset af græsrodsorganisationens interne karakteristika, er det svært at se mange muligheder for etablering af samarbejdsrelationer. Men hvordan ser situationen ud fra græsroddernes side?

Det kan med rimelighed formodes, at enhver organisation - alt andet lige - får større indflydelse på forvaltningens beslutninger, desto mere intensive kontakter, der kan etableres. Umiddelbart må græsrodsorganisationen således have en interesse i at indgå i et netværkssamarbejde.¹⁷ En første forudsætning for et sådant samarbejde er, at græsrodsorganisationen har en valgt ledelse, som "kontrollerer" medlemmerne. Forvaltningen "tvinger på denne måde sin egen organisationsform ned over borgergruppen" (Gundelach, 1978). Faren for organisationen i næste fase ligger i den målforskydning, der let kommer i stand. Adgangen til forvaltningen bliver et mål i sig selv, og ledelsen må for at bevare denne adgang være villig til at indgå kompromis.¹⁸ Hermed kompromitteres sagen imidlertid, den "ideologiske renhed" går fløjten, og organisationen mister sin vigtigste ressource, medlemsaktiviteten. For organisationen er dilemmaet, om og i hvilket omfang den ene ressource (medlemsaktiviteten) skal ombyttes for en anden, den direkte kontakt til de formelle beslutningstagere.

17) Se Buksti og Nørby Johansen, 1977, p. 8f.

18) Heisler og Kvavik, 1974, p. 54.

Konkluderende forventes der altså svage relationer mellem forvaltning og græsrodsorganisation.¹⁹

5. Græsrodsorganisationens muligheder på længere sigt

For så vidt angår den direkte indflydelse, er græsrodsorganisationen således betydelig svagere stillet end de traditionelle interesseorganisationer. De indirekte muligheder for at influere på udviklingen bør imidlertid ikke undervurderes. Det er nok på længere sigt, at organisationens potentiel kan komme til udfoldelse.

Det gælder først og fremmest i arbejdet med at bearbejde den offentlige opinion. Kontakten til myndighederne eller mere direkte aktionsformer vil som regel kun være virkningsfulde, hvis de bakkes op af et omfattende arbejde for at skabe forståelse for og udbrede de stillede krav i bredere lag af befolkningen, og eventuelt få dem til at brede sig ind i de etablerede organisationer såsom fagbevægelsen. Det er i sidste instans den eneste form for magt, græsrodsbevægelserne kan sætte bag kravene.

Dernæst bør man næppe undervurdere den betydning, græsrodsbevægelser som element i en politisk læreproces kan få på længere sigt. Gundelach (1978) fastslår således i sin gennemgang af teoretiske og empiriske studier af græsrodsorganisationer:

For borgergrupperne ligger flere erfaringer, som er vigtige i den fortsatte kamp. For det første en erfaring om, at staten (de offentlige beslutningstagere) kan være i opposition til befolkningen, og at de varetager bestemte gruppers interesser. En række miljøgrupper og forureningsgrupper vil kunne tale med her. For det andet kan borgergrupperne, såfremt de sejrer, drage den simple, men dog afgørende lære, at det nytter at gøre modstand. Og at modstanden må ske kollektivt. Endelig: at der er virksomme alternativer til de eksisterende institutionaliserede indflydelseskanaler.

Der er ingen tvivl om, at mennesker, der har prøvet at deltage i aktioner af forskellig art, kan have oplevelser, der er meget vigtige med hensyn til deres individuelle erfaringer, og at disse kan få betydning for de pågældendes reaktioner i lig-

19) Buksti og Nørby Johansen har nogen empiri på disse forhold, der tyder på, at promotional groups indgår i netværkssamarbejde i mindre omfang end professional groups. Her er imidlertid kun tale om virkningen af en enkelt dimension i idealmodellen. (Buksti og Nørby Johansen, 1978). En anden dimension - belønningssystemet - er den centrale uafhængige variabel i følgende hypotese: I jo højere grad en organisation er baseret på "ideologiske og solidariske" sanktioner, desto mindre tilbøjelig vil den være til at indgå i et netværkssamarbejde. (Buksti og Nørby Johansen (1977a). Denne hypotese holder tilsyneladende også ("ses ikke at modsiges af materialet").

nende situationer. Har man prøvet forgæves at påvirke myndighederne i en bestemt sag ved anvendelsen af institutionaliserede midler, og det siden er lykkedes i kraft af forskellige aktioner, vil det have betydning for ens fremtidige politiske handlen.

Referencer:

- Beck Jørgensen (1977): Torben Beck Jørgensen, Samspil og konflikt mellem organisationer. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne, 1977.
- Bjørklund (1977): Tor Bjørklund, "Ad hoc bevægelser og det partipolitiske system. Problemstillinger og illustrationer" i Tidsskrift for samfunnsforskning, bd. 18, 1977.
- Buksti og Johansen (1977): Jacob A. Buksti og Lars Nørby Hohansen, "The Scope of Validity of the Corporatism-Model". Paper prepared for the ECPR workshop on "Interest Group Strategy", Berlin, 1977. (Stenc.)
- Buksti og Nørby Johansen (1977a): Organisationssystemet i Danmark, 1977. (Stenc.)
- Buksti og Nørby Johansen (1977b): Organisationsmagt - Statsmagt, 1977. (Stenc.)
- Buksti og Johansen (1978): Jacob A. Buksti og Lars Nørby Johansen, "Variations in Organizational Participation in Government. The Case of Denmark". Paper prepared for the Fifth Nordic Political Science Conference, Bergen, 1978.
- Dahlerup m.fl. (1975): Drude Dahlerup, Carsten Jarlov, Lars Nørby Johansen og Ole P. Kristensen, "Korporatisme-begrebet og studiet af samspelet mellem politiske institutioner" i Økonomi og Politik, nr. 4, 1975.
- Egeberg m.fl. (1978): Morten Egeberg, Johan P. Olsen og Harald Sætren, Organisasjonssamfunnet og den segmenterte stat i Johan P. Olsen (red.) Politisk Organisering, Universitetsforlaget, 1978.
- Grønnegård (1978): Jørgen Grønnegård Christensen, Normerne for samspelet mellem den danske centraladministration i centraladministrativt perspektiv, 1978. (Stenc.)

nende situationer. Har man prøvet forgæves at påvirke myndighederne i en bestemt sag ved anvendelsen af institutionaliserede midler, og det siden er lykkedes i kraft af forskellige aktioner, vil det have betydning for ens fremtidige politiske handlen.

Referencer:

- Beck Jørgensen (1977): Torben Beck Jørgensen, Samspil og konflikt mellem organisationer. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne, 1977.
- Bjørklund (1977): Tor Bjørklund, "Ad hoc bevægelser og det partipolitiske system. Problemstillinger og illustrationer" i Tidsskrift for samfunnsforskning, bd. 18, 1977.
- Buksti og Johansen (1977): Jacob A. Buksti og Lars Nørby Hohansen, "The Scope of Validity of the Corporatism-Model". Paper prepared for the ECPR workshop on "Interest Group Strategy", Berlin, 1977. (Stenc.)
- Buksti og Nørby Johansen (1977a): Organisationssystemet i Danmark, 1977. (Stenc.)
- Buksti og Nørby Johansen (1977b): Organisationsmagt - Statsmagt, 1977. (Stenc.)
- Buksti og Johansen (1978): Jacob A. Buksti og Lars Nørby Johansen, "Variations in Organizational Participation in Government. The Case of Denmark". Paper prepared for the Fifth Nordic Political Science Conference, Bergen, 1978.
- Dahlerup m.fl. (1975): Drude Dahlerup, Carsten Jarlov, Lars Nørby Johansen og Ole P. Kristensen, "Korporatisme-begrebet og studiet af samspelet mellem politiske institutioner" i Økonomi og Politik, nr. 4, 1975.
- Egeberg m.fl. (1978): Morten Egeberg, Johan P. Olsen og Harald Sætren, Organisasjonssamfunnet og den segmenterte stat i Johan P. Olsen (red.) Politisk Organisering, Universitetsforlaget, 1978.
- Grønnegård (1978): Jørgen Grønnegård Christensen, Normerne for samspelet mellem den danske centraladministration i centraladministrativt perspektiv, 1978. (Stenc.)

- Gundelach (1977): Peter Gundelach, Political Organizations. Different Forms and their Analysis, 1977. (Stenc.)
- Gundelach (1978): Græsrodsorganisationer. En skitse til analyse af lokale borgergrupper og sociale bevægelser, 1978. (Stenc.)
- Gundelach (1978a): Peter Gundelach, Grass Roots Organizations. Can they be subversive?, 1978. (Stenc.)
- Heisler og Kvavik (1974): Martin O. Heisler og Robert E. Kvavik, "Patterns of European Politics: The "European Polity" Model i Heisler (ed.), Politics in Europe: Structures and Processes in Some Postindustrial Democracies, N.Y., 1974.
- Græsrodder. Artikelserie i Dagbladet Information af Poul Erik Mouritzen, Refslund Poulsen og Finn Breinholt Larsen:
1. Græsrodsbevægelsen - en ny aktør i det politiske system (18.8.78).
 2. Hvordan ville OOA reagere, hvis man fik tilbudt en plads i Energirådet? (23.8.78).
 3. OOA's lange vej til folkemagt (25.8.78).
 4. Forskellen på statens rolle i EF-kampagnen og i energikampagnen (6.9.78).
 5. Kan OOA fastholde befolkningen på et nej til atomkraft? (11.9.78).
 6. Retten til "nærdemokratiet" er forbeholdt de herskende klasser (25.9.78).
- Inglehart (1977): Ronald Inglehart, The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics, N.J.: Princeton University Press, 1977.
- Jarlov m.fl. (1978): Carsten Jarlov, Lars Nørby Johansen og Ole P. Kristensen, "Offentlige Udvalg 1946-1975" (til offentliggørelse i Mogens N. Pedersen (red.), Dansk Politik i 70'erne, (under udarbejdelse).
- King (1977): Ambrose Yoo-chi King, "A Voluntarist Model of Organization: The Maoist Version and Its Critique" i British Journal of Sociology, vol. 28, 1977.

- Martens (1976): Hans Martens, Ja og Nej til Fællesmarkedet. En komparativ analyse af EF-beslutningerne i Danmark og Norge med særligt henblik på modstanderorganisationernes rolle, (speciale ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, 1976).
- Mathiesen (1973): Thomas Mathiesen, Pressgruppe og samfunnsstruktur, Oslo: Pax, 1973.
- Mouritzen m.fl. (1978): Poul Erik Mouritzen i samarbejde med Niels Refslund Poulsen og Finn Breinholt Larsen, Borgerdeltagelse og græsrodsbevægelser. Nogle nyere tendenser i dansk politik, Århus: Forlaget Politica, 1978.
- Nie og Verba (1975): Norman H. Nie and Sidney Verba, "Political Participation" in Fred I. Greenstein & Nelson W. Polsby, Handbook of Political Science, Vol. 4, Mass.: Addison-Wesley, 1975.
- Olson (1965): Mancur Olson Jr., The Logic of Collective Action, Cambridge: Harvard University Press, 1965.
- Rasmussen (1969): Erik Rasmussen, Komparativ Politik I, København: Gyldendal, 1968.
- Rokkan (1966): Stein Rokkan, "Norway: Numerical Democracy and Corporate Pluralism" i Robert A. Dahl (ed.), Political Opposition in Western Democracies, New Haven: Yale University Press, 1966.
- Rudner (1966): Richard S. Rudner, Philosophy of Social Science, New Jersey, 1966.
- Salisbury (1969): Robert H. Salisbury, "An Exchange Theory of Interest Groups" i Midwest Journal of Political Science, Vol. 13, 1969.
- Salisbury (1975): Robert H. Salisbury, "Interest Groups" i Greenstein & Polsky, op.cit.
- Steinbruner (1974): John D. Steinbruner, The Cybernetic Theory of Decision, Princeton, 1974.